

563 בענין תוכחה - When To Rebuke שיעור

I. מקור וכללי הענין של תוכחה

- (א) **בפרשת קדושים** (י"ט - י"ז) נכתב לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא מכאן למדו שמצוה מן התורה להוכיח כל אחד מישראל שאינו מתנהג כשורה אמנם בזמן הגמרא נהגו הנשים לאכול בזמן של תוספת יוה"כ וחז"ל לא מיחו בידם משום הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (צ"ה ל' ושו"ע תר"ס - ז)
- (ב) **יש חיוב להוכיח את החוטא** אפילו מאה פעמים עד שמתחיל להכות (רב) או לקלל (שמואל) או לנזוף (רב יוחנן) עיין בערכין (ט"ז:) אמנם ביבמות (ס"ה:) משמע דמזיד אין להוכיח אבל דאם יש ספק אולי החוטא ישמע להמוכח ויפסיק לחטוא אז אם אינו מוכיח נתפס על חטא החוטא ומ"מ אל תוכח לך פן ישנאך אמנם הוכח לחכם ויאהבך (משלי ט - ח)
- (ג) **ישראל הפורק עול לגמרי** אין מחייבים להוכיחו (בה"ל תר"ס - ז ד"ה חלל) ואם העבירה אינו בפרהסיא צ"ע אם יש חיוב תוכחה (ע"ס) דשמא אינו פורק עול
- (ד) **אם יש אפשרות קטנה שיקבל** חייב להוכיחו (רמ"א תר"ס - ז מ"ב י"ח שערי ציון י"ג)
- (ה) **אם ברור לו שלא יקבל תוכחה** גם באיסור המפורש בתורה יש אומרים דאין למחות (בה"ל ד"ה מוחין) דאין בידינו תקיפה על העוברים
- (ו) **דוקא כשמוכח את מי שלבו גם בו** אבל איש אחר שאם יוכיחנו ישנאנו אין להוכיחו (בה"ל ד"ה חייב)
- (ז) **עיין בערכין** (ט"ז:) אפילו בדורם לא היו מקבלים תוכחה (דברי רבי טרפון) ואין בדורם מי שיודע להוכיח ואף (דברי רבי אלעזר בן עזרי') ברשע גמור יש איסור לשנאותו כל זמן שלא הוכיחו (חזו"א י"ד - ז וגם צ"ח ט"ז) ועיין עוד בשבת (כ"ה:) ואבאר
- (ח) **תינוק שנשבה** התוכחה מגולה לא מועיל אלא תרחיק אותם וצריך לקיים מצות תוכחה ע"י שמקרבים אותם ע"י שמזמינים אותם להשתתף בסעודת שבת ויו"ט וכדומה (עוזר ישראל תר"ס)

II. השאלות בענינינו

- (א) **ראיתי בעתון מעשה** בגביר עצום שאין כמוהו והוא בעל חסד ואוהב לימוד התורה ביותר והוא אוהב ארץ ישראל וחסר רק נקודה אחת דהיינו שהוא כופר בה' ובתורתו ולכן הוא רשע גמור ומ"מ הזמין אותו לבא לבית יעקב לדבר להנערות ודבר על שיטתו דאין ה' בעולם ולפי עניות דעתי יש למחות במחאה גדולה על זה דאין חילול ה' כמוהו לפרסם כפירה בבית יעקב כדי לזכות בממונו וה' ירחם והמחאה לא על הגביר שאינו מועיל שהוא אינו בכלל הוכח תוכיח את עמיתך שהוא אינו עמיתך והמחאה על הנהלת "המוסד" שמזלזל בכבוד ה' ותורתו ברבים ומ"מ קודם שמוחה צריך לדרוש אם מה שנכתב בהעתון הוא האמת (ד"ע)
- (ב) **אסור להיות מעמבער** במוסד שיש בעיר שמחללין שם שבת אף שהוא לעניני צדקה וחסד והוא חילול השם לא רק מסייע אלא עושה מעשה חילול השם ממש כיון שגם שמו נקרא על זה ומחויב לבטל מוסד כזה אף אם יתבטל איזה ענין צדקה שהמוסד עושה (אג"מ ז - ס"ח)
- (ג) **בתי כנסיות של ארטדוקסית** שאינם כראוי כגון בלא מחיצה ראויה ומשתמשים במייקראפאן אינם בגדר כופרים רק שמזלזלין בענינים אלו ורשאים לעשות מנין בחדר אחר ולענין למחות בהם תלוי אם יש לקוות שישמעו צריך להודיע להם (אג"מ ח - ל"ט ד"ה ולכן) דהיינו במחיצה פחות מ"ח טפחים ואם לאו מוטב שיהיו שוגגין (אג"מ ז - ח"א - ו) ובבית הכנסת של קאנסערוואטיוון שהם חבורה שכופרים הכל אסור להכנס שם
- (ד) **ריקודים בחורים ובתולות** בתערובות הוא דבר האסור אמנם כיון שאין ביד הקהל למחות לא מתחייבין כי מה בידם לעשות אבל כשהקהל יסדרו עבורם מקום לרקד איסור גמור ואפילו ילכו להמקום שמיוחד שירקדו שם גם עם נכריות אין לסדר וגם לשחק בקלפים ובינגא הם דברים מכוערים והוא מושב לצים (אג"מ ז - ל"ה)

(ה) חגיגת בת מצוה אין בזה ענין סעודת מצוה אלא כשמחה של יום הולדת ולכן אין לעשות בביהכ"נ אף כשנבנה על תנאי אבל קידוש בביהכ"נ מותר ויש לרחק ענין החדש דחגיגת בת מצוה אבל בלא מחלוקת (אג"מ ז - ל"ו)

(ו) נשיאת קטן שיכול לילך אם הוא רק כרמלית אם מצטער יש להתיר אבל לתענוג בעלמא אסור אבל אין למחות כשנוטה שלא ישמעו אך יש להעיר לו שישאל הדבר מרב מובהק ומפורסם לבעל הוראה (אג"מ ז - ס"ג - ה)

(ז) לשנות מנהג המקום כגון בענין לבישת תפילין בחול המועד ולומר וידוי קודם נפילת אפים בהכאת הלב יש בזה לאו דלא תתגודדו ושנית מהדין אל ישנה מפני המחלוקת ודין זה הוא מדרכבנו וצריך למחות בידו וגם לכופו בהתראה שיהיו מוכרחין לסלקו ממשרתו אם לא יעשה כהדין ואף שלא לפני התיבה (אג"מ ז - ל"ד)

(ח) לומר הלל בביהכ"נ בליל פסחים והוא אינו נוהג לומר הלל אם הוא השליח ציבור צריך גם לברך ואף אם אינו שליח ציבור אם הוא באופן שיהיה ניכר צריך לברך וכן אסור לצאת דאסור לשנות מפני המחלוקת (אג"מ ז - ס"ג)

(ט) השותף שיאכל בלא ברכה - עיין באג"מ (ה - י"ג - ה) דאם אמר לשותפו שאסור לו ליתן לו דבר אוכל ומשקה מאחר שהוא אינו רוצה לברך סגי בכך שאם ידוע שלא יקבל פטור אף כשהוא איסור דאורייתא ואם יש חשש הפסד ממון מסתבר שאין עליו להחמיר דהפסד ממון הוא גרע מנזיפה ואבאר

(י) ישתדל להשפיע שינהיגו שלא יבואו לבית הכנסת נשים נשואות שהן פרועי ראש שאף שלא ישמעו להיות כן בביתן ודאי ישמעו להיות בבית הכנסת מכוסות ראש (אג"מ ז - ל"ג) ולכאורה הוא הדין בבגדי צניאות עיין באג"מ (ה - מ"ד) שיש למחות אם רוצים לעשות תערוכות ממש בבית הכנסת ואבאר

(יא) כל עבירה שאדם עושה בפרהסיא יש בזה גם עון דחילול השם וכשיעשה רק עבירה אחת יהיה רק חילול השם בעבירה זו וכשיעבור אז עוד עבירה יהיה חילול השם ביותר ולכן אלו ההולכים למקום שעושין עניני פריצות שאין היתר שיסירו היארמולקע וצריך לפרסם ביותר חומר האיסור כדי שלא ילמדו מהם (אג"מ י"ד ז - ל"ג)

(יב) בקריאת המגילה ע"י מיקראפאן - עיין באג"מ (ז - ק"ח) דלא ברור הדבר שהוא קול אחר אך מ"מ כיון שלא ברור להיתר והוא ענין חדש יש למחות כדי למונעם מלרדוף אחרי חדשות אחרים

(יג) לענין לבטל שידוך מפני שהזקן מנשק הכלה עיין באג"מ (ה"ע ז - ס"ג) דכשם שצריך לשאול מבעל הוראה בכל דיני התורה גם בתוכחה ובקנאות צריך לשאול מבעל הוראה ולא להורות בעצמם ואבאר

(יד) אם יש להכריז קודם תקיעות שאסור להפסיק בדיבור עד גמר התקיעות בבית הכנסת כשלא יקבלו עיין באג"מ (ז - ל"ו) דנראה פשוט שאם יש שם גם מי שיקבלו צריך לומר להם ואם יש רק יחידים שיקבלו צריך לומר להם ביחידות ולכאורה הוא הדין בבית הכנסת שמדברים במקום שאסור לדבר וזה חילול ה' ביותר כספינה שיורד ואבאר

(טו) חיגר או זקן שהולך ברה"ר במקל שלא כדין (ה"ע ז - י"א) מוטב שיהיה שוגגין דכבר מתפשט להיתר לשלא שייך למחות (אג"מ ז - י"ט)

(טז) צריך למחות בהשתמשות בשעון שבת ורק בהדלקת וכיבוי נרות אין למחות (אג"מ ה - כ"ד - ה)

(יז) החיבור החדש על העירוב כבר מחאה עליו רב דוד פיינשטיין במחאה חזקה שהוא שקר מוחלט ואין צריך להוסיף על מכתבו ועיין באג"מ (ה - י"א) שמברך האיש שמוכיח אותו

III. היוצא מכל הנ"ל שדוקא כשכולם שוגגים ולא ישמעו אבל אם יש נזהרים בדבר מצוה למחות כדי להזהיר את האחרים שלא יבואו לידי מכשל והדבר ברור לכל ת"ח שמוסר שיעור מצוה עליו לבאר חומר האיסור ואפילו אם רבים לא ישמעו מ"מ יש שישמעו (יחידה דעת ג - ל"ו)

לכות הפוסק י"י לרמב"ם ש"א לרמב"ם אברהם נחמן שבתי בן ר"ל בתקן א"ר ח"י י"א